

Ja/nee*

*(doorhalen wat niet van toepassing is)

Kort verslag van de SURF DiREct community middag over digitale materialenbanken en auteursrechten op woensdag 19 april 2006

Door: Patricia Kokx

(http://www.innovatie-fontys.nl/biloba-wiki/index.php?title=Gebruiker:Patricia_Kokx)

DiREct (<http://www.surf.nl/themas/index2.php?oid=27>) is een SURF expertise groep die zich bezighoudt met digitale rechtenkwesties voor het Hoger Onderwijs.

Twee stellingen uit de afsluitende forumdiscussie:

“We gebruiken in het Hoger onderwijs in toenemende mate materialenbanken waarin producten zijn opgeslagen waarop auteursrecht (en/of beeldrecht) berust en we zullen voor gebruik moeten gaan betalen. Het liefst willen we dit centraal regelen, zodat niet voor ieder product apart hoeft te worden betaald.”

“Auteursrecht valt niet meer te regelen. Internet maakt het mogelijk materialen te zoeken, te gebruiken, te hergebruiken en te veranderen. Het is vaak niet eens duidelijk wie de rechthebbende is. Auteursrecht is dan ook een achterhaald begrip”.

Met (o.a.) het poneren van deze twee stellingen wil de kerngroep van DiREct achterhalen of het Hoger Onderwijs in Nederland zit te wachten op centrale regelingen rond auteursrechten, of dat men vindt dat we gewoon moeten doorgaan op de weg die we nu volgen. Dit houdt in dat we de auteursrechtenkwestie vaak voor ons uitschuiven: te lastig, te complex en, vermoeden de onderwijsinstellingen, niet betaalbaar. De eerste presentatie van de middag, door Ronald Gossieau, beeldresearcher van de Open Universiteit, bevestigt het beeld van de onbetaalbaarheid: de OU betaalt tussen de 10 en 275 euro voor het legaal opnemen van één illustratie in hun cursusmateriaal.

Het onderwijs heeft altijd dankbaar gebruik gemaakt van vrijstellingsregelingen: materialen die binnen een onderwijscontext in de beslotenheid van een klaslokaal worden gebruikt zijn vrijgesteld van auteursrechten. De tijden zijn echter veranderd en de vraag is hoe rekbaar de begrippen “onderwijscontext” en “klaslokaal” zijn in deze digitale tijd? Het beschikbaar stellen van filmmateriaal in een afgesloten elektronische leeromgeving.... is dat dan een soort ‘klaslokaal’? En leren we niet continu (leven lang leren, informeel leren) en is de onderwijscontext dan ook niet rekbaar tot ons hele leven? Onderwijsinstellingen weten ook niet precies waar de grenzen liggen en gaan vaak uit van het principe: zolang er niemand klaagt regelen we niets en gaan we gewoon door met het gebruiken van deze materialen.

Wat we wél in toenemende mate proberen te regelen is de *toegankelijkheid* van allerlei digitale materialen voor het onderwijs. Scripties, beeldmateriaal, videomateriaal, publicaties,

Bron: Studio Camp
(<http://www.studiocamp.be/>)

we willen het allemaal kunnen terugvinden en gebruiken. Onderwijsinstellingen zoeken hiervoor vaak eigen oplossingen. Eén van de presentaties op de community middag was van de Universiteit van Leiden die een eigen beeldmateriaalbank - Digibeeld (<http://beeldbank.wsd.leidenuniv.nl/Login.asp>) - heeft ontwikkeld. Uitgangspunt voor de door hen ontwikkelde applicatie is dat zij leveren wat het onderwijs vraagt en in de doorontwikkeling heel dicht bij de gebruiker blijven. In de presentatie was zichtbaar dat in Digibeeld opgenomen beelden zich ontwikkelen tot leerobjecten doordat (meta)data in de vorm van contexten, notities, argumentaties en gerelateerde beelden kunnen worden toegevoegd of gelinkt, zowel door docenten als door studenten. Dat geeft een rijk beeld, maar riep bij mij ook de vraag op waar dit ophoudt. Op deze manier ontwikkelt een dergelijke materialenbank zich richting de functionaliteiten van een elektronische leeromgeving. Als dat is wat je wilt dan prima, maar kosten voor bouw en beheer zouden dan wel eens fors kunnen uitpakken. Zeker als je daarnaast ook een ELO in de lucht hebt. De Universiteit van Leiden zoekt de oplossing dan ook in de koppeling tussen ELO en beeldmateriaalbank. Ook de Universiteit van Leiden heeft de auteursrechtenkwestie om eerdergenoemde redenen niet opgepakt.

Een andere benadering is niet het opzetten van eigen (beeld)materiaalbanken, maar gebruiken van de materialenbanken van derden. Als voor deze materialenbanken de rechtenafdracht centraal kan worden geregeld, dan is dat helemaal mooi. SURF DiREct heeft zich de afgelopen jaren ingespannen om een aantal materialenbanken beschikbaar te krijgen voor het Hoger Onderwijs. Inmiddels is er een overeenkomst met Beeld en Geluid (<http://www.beeldengeluid.nl/index.jsp>) en zijn de hierdoor de programma's van de publieke omroepen beschikbaar via de SURFnet video Portal (<http://video.surfnet.nl/info/home.jsp>). Tijdens de community middag heeft de New Yorkse non-profit organisatie ARTstor (<http://www.artstor.org/info/>) hun beeldmateriaalbank gepresenteerd. Van deze beeldmateriaalbank, met een kleine 500.000 beelden maken inmiddels meer dan 500 Amerikaanse onderwijsinstellingen gebruik. Artstor zoekt actief samenwerking met onderwijsinstellingen in Europa, ook om te voorkomen dat hun beeldmateriaal te Amerikaans getint blijft. De deelnemers van de community middag gaven aan dat gesprekken tussen ARTstor en SURF om te komen tot een licentieovereenkomst zinvol lijken.

De auteursrechtenkwestie is deze middag dus niet opgelost maar dat viel ook niet te verwachten. De conclusie mag zijn dat de deelnemers graag zien dat er meer materialen centraal, legaal, beschikbaar komen. Zolang dit niet is geregeld blijft men vaak opereren in het grijze gebied.

Further reading:

- DiREct heeft een auteursrechtensite (<http://www.surf.nl/auteursrecht/>) geopend die met name medewerkers van universiteiten helpt bij het afsluiten van publicatie-overeenkomsten met uitgevers, zodanig dat de auteurs zelf in belangrijke mate eigenaar blijven van hun werk.
- Voor open source content (rechtenvrij materiaal waarvan de eigenaar bepaalt wat anderen er mee mogen doen) kan meer informatie worden gevonden op de site van Creative Commons (<http://www.creativecommons.nl/>)